

MEDIJI I ZLOČINI

PRAVNI OKVIRI ZA POKRETANJE KRIVIČNOG POSTUPKA PROTIV NOVINARA KOJI SU POZIVALI NA RAT (DRUGI DEO)

Novinari i tužioci o suočavanju s medijskom prošlošću

Novinari su aktivno učestovali u izazivanju i promociji ratova na prostoru bivše Jugoslavije devedestih, ali u ovom trenutku je teško očekivati da im se sudi za ratne zločine, ocenjeno je na regionalnoj konferenciji novinara i tužilaca u Dubrovniku

Regionalna konferencija o odgovornosti medija za ratne zločine ipak je održana, u Dubrovniku, od 12. do 14. novembra 2007. godine. Taj skup je odlagan nekoliko puta, a zbog želje da se on održi i zbog njegove ideje iza koje je stao i Centar za tranzicione procese iz Beograda, u prošlom broju „Pravde u tranziciji“ objavili smo tekstove tri autora koji su govorili na skupu: „Potencijani izvršoci“, Bogdana Stankovića, zamenika tužioca za ratne zločine Republike Srbije, zatim studiju mr Nidžare Ahmetašević, saradnicu iz Sarajeva Balkanske istraživačke mreže, „Rat rečima i slikama“ i tekst slobodnog novinara iz Splita Pere Jurišina „Laganje za domovinu“.

Skup u dubrovačkom Intervuniverzitetskom centru organizovala su tri novinarska udruženja – Hrvatsko novinarsko društvo, kao domaćin, Nezavisno udruženje novinara Srbije i Mediacentar Sarajevo. Eminentnim novinarama i medijskim i pravnim ekspertima iz regionala, prvi put od kada se razgovara na ovu osetljivu temu, pridružili su se predstavnici četiri tužilaštva – Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Tužilaštvo BiH, kao i predstavnici Kancelarije Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore. Podrška Misije OEBS-a u Srbiji i programa „Ist – ist – Partnerstvo bez granica“ bila je od presudne važnosti za obezbeđivanje kvaliteta konferencije.

Novinari su aktivno učestovali u izazivanju i promociji ratova na prostoru bivše Jugoslavije devedestih, ali u ovom trenutku je teško očekivati da im se sudi za ratne zločine, ocenjeno je u Dubrovniku. Otvarajući konferenciju u ime domaćina, tadašnji predsednik HDN Dragutin Lučić je podsetio na podelu odgovornosti za ratne zločine koju je uspostavio Karl Jaspers na kaznenu, političku, moralnu i metafizičku, koja podrazumeva odgovornost za događaje koje smo nemoći da sprečimo.

Predsednica NUNS-a Nadežda Gaće je naglasila da je to udruženje nastalo upravo na distanciranju novinara od ratnohukačkog režima Slobodana Miloševića i kazala da novinari koji pišu o suočavanju Srbije sa prošlošću i danas zbog takvog stava doživljavaju neprijatnosti i pretnje. U tom kontekstu, ona je navela napad na novinara nedeljnika "Vreme" Dejana Anastasijevića koji još nije razjašnjen, kao i nerasvetljena ubistva novinara Dade Vujasinović, Slavka Ćuruvije i Milana Pantića.

Podsećajući na ulogu koju su novinari i mediji odigrali u ratovima na prostoru bivše SFRJ, Boro Kontić iz sarajevskog Medija centra citirao je nemačkog slikara Maksa Libermana koji je, opisujući svoju domovinu

tridesetih godina prošlog veka, kazao kako "čovek nije mogao pojesti toliko koliko je mogao povratiti". Kontić smatra da je to vrlo primenjivo na sve što su novinari i mediji činili u BiH tokom rata. Istovremeno, on je postavio pitanje kako se "možemo vratiti na temu odgovornosti novinara i medija kada su mnoga stratišta pretvorena u muzeje".

Jedan od najboljih poznavalaca ratne propagande na prostoru bivše SFRJ Mark Tompson, autor knjige "Proizvodnja rata", skrenuo je pažnju na realne mogućnosti da se novinarima sudi, ali je istakao važnost sudova profesionalnih udruženja. Tompson pak smatra da bi "za primer" trebalo procesuirati kreatore ratne propagande, vodeće ljudе medijskih kuća i da bi bilo neophodno uspostaviti društvene i profesionalne mehanizme kontrole propagande.

Profesor na američkom univerzitetu Jejl Ivo Banac usprotivio se represiji pošto ona, rekao je, nužno vodi do cenzure, ali je istovremeno ukazao na korene propagandnog ponašanja medija tokom ratova. Prema njegovim rečima, mediji se i dalje ponašaju u skladu sa maksimom koju je uveo Moše Pijade, a to je idejno novinarstvo. "Reč je o konceptu u kom mediji služe ideji, projektu, a u ovom slučaju je to bio ratni projekt", kazao je Banac. Prema njegovim rečima, osnov za huškačko ponašanje medija je i princip legitimacije odmazde koji je u posleratnoj Jugoslaviji sproveden i kroz osnovno obrazovanje. Napokon, smatra on, posledica takvog idejnog novinarstva, koje se prepoznaje i danas, jeste da se, za razliku od društava razvijene demokratije, i u etabiliranim medijima poput "Politike", "Vjesnika", NIN-a pojavljuju tekstovi koji proizvode mržnju. Pošto je reč o višedecenijskom sprovođenju koncepta idejnog novinarstva, na pitanje koje je sam postavio skup "postoji li recept da se mediji brzo promene", on je odgovorio odrečno i naglasio da je reč o dugom procesu koji mora da zahvati čitavo društvo.

Sličnog je mišljenja i pomoćnik ministra kulture Srbije zadužen za medije Dragan Janjić, koji je upozorio da se novinari i mediji ne mogu posmatrati izolovano. Prema njegovim rečima, ako budu vođeni nedovoljno utemeljeni sudske procese, oni bi mogli da dovedu do kontraefekta i novog obnavljanja mržnje.

Novinar iz Crne Gore Šeki Radončić se oštro suprotstavio mogućem opštem amnestiranju novinara i medija i kazao da su odmah iza projektanata rata, a pre vojnika, bili "huškači i podsticači".

Tokom sesije "Slike i reči mržnje" prikazani su delovi istoimene dokumentarne serije B92 i televizijskih snimaka iz vremena napada na Dubrovnik. Usledila je rasprava o mogućnostima krivičnog progona lica koja su vršila propagandu i o Kodeksu profesije.

U ovom broju "Pravde u tranziciji" objavljujemo tekstove izlaganja "Mogućnost krivičnog progona lica koja su vršila propagandu u medijima", Vesne Tančice, tužiteljke Posebnog odeljenja za ratne zločine Tužilaštva BiH, prof. dr Žarka Puhovskog i novog predsednika Hrvatskog helsiškog odbora prof dr Iva Banca.